

harcos megmozdulását. A II. kötet 169. oldalán levő „Nyersanyagforrásaink és iparvidékeink 1913-ban” c. térkép az összehasonlítás módszerével felhasználva nagyon sok tanulságot tartalmaz mind az előzményeket, mind a jelen helyzetet véve figyelembe. Igen gazdag a Tanácsköztársaság hadművelési térképanyaga (II. 329., 333., 337., 340. és a 357. oldalakon).

A diagramok közül csak példaként említtem meg a II. kötet 165. és 170. oldalán levő ábrákat, amiket főlnagyítva szemléltetésül ügyesen értékesíthetünk óránkon az elméleti tételek megmagyarázására. Ugyancsak felhasználhatónak tartom a II. kötet 171—173. lapján levő fejlődési grafikonokat vasúthálózatunk, szántóföldjeink, terményeink, állatállományunk helyzetéről.

Mivel a történelem komplex tudomány, így ez a munka sem mellőzhetette az egyes korszakok művelődéstörténeti anyagát. Irodalmunk közéleti jellegű volt a múltban, és az a jelenben is. A lélek mérnökei, az írók és költők egyúttal hadak hazánk minden fontos eseményével, és aktív szerepet vállaltak a népünk történetének formálásában. Éppen ezért nem meglepő dolog az, hogy az egyes részletek feldolgozói a költészetből vett idézetekkel, íróink, irodalmi irányzataink, a színház, zene és a művészetek ismertetésével tették teljesebbé a kör politikai eseménytörténetét.

Sok történeti kiadványban hiányolhatjuk a név- és helységmutatót. Ezt a bemutatott munkában megtalálhatjuk. Nagyon hasznos kiegészítése még a műnek a közölt időrendi táblázata is, amiben a tárgyalat szövegrészben meg nem jelölt apró dátumokat is megtalálhatja az olvasó. A szerkesztők ugyancsak értékes bibliográfiai tájékoztatót is közöltek azok részére, akik szakmai továbbképzésüket akarják szolgálni, s egy-egy korszakban részletesebben óhajtanak elmélyedni.

Mindent összevetve: feladatomban nem a mű szakmai tévedéseinek kimutatása, hiányosságainak feltárása volt. Ezt a szaktárgy elméleti kutatói számára fönntartott kötelességnek tekintettem. Néhány megjegyzéssel az általános iskolában működő kartársak figyelmét a tárgyalat műben rejelő értékekre óhajtottam felhívni, amiket felhasználva tartalmasabbá, elmélyültebbé, korszerűbbé tehetjük történelemóráinkat. A „Magyarország története” című munka nyeresége történelmi szakirodalmunknak. Várjuk a nagy összesítést, a milleniumi kiadványhoz és a Hóman—Szekfü-féle kiadványhoz hasonló méretű és a szaktudomány művelőinek szánt, még részletesebb marxista szellemű összefoglalását hazánk történetének.

Dr. Huszka László
metodikus

A TÖRTÉNELEMTANÍTÁS SZAKMŰVELTSÉG-KÖZVETÍTŐ FELADATAI AZ ÁLTALÁNOS ÉS KÖZÉPISKOLÁBAN*

Az a körülmény, hogy az ún. általános műveltség a szakmai műveltség elemeire épül, szükségszerűen állít a történelemtanítás elé is olyan feladatot, hogy a hagyományos köztörténelem mellett azokból az ismeretekből is közvetítsen, amelyek a szorosabb értelemben vett szaktárgyi műveltség körébe tartoznak, s amelyeknek igazi birtokosai is csak a céhbeli szakemberek lehetnek. Jelen cikkünk e nem jelentéktelen feladatkör egy részletével kíván foglalkozni, éspedig azzal, hogy milyen tennivalók hárulnak ebből az általános és középsiskolákra.

Mit nyújthat tehát az általános és középsiskola a céhbeli szakember műveltségéből, ha a társadalom részéről megnyilvánuló általános műveltség-igénynek meg akar felelni? A kérdésre — mondani se kell — nem könnyű a válasz. Ma még messze vagyunk attól, hogy a társadalom sebes változásokkal újuljon, és éppen ezért még meg sem állapodott igényeit

ebben a vonatkozásban úgy ismerhetnénk, mint, mondjuk, félévszázaddal ezelőtt ismerhették. A tapasztalat és a megfigyelés alapján azonban mégis rámutathatunk néhány olyan ismeretre, amelyet a történelemtanításnak is programjába kell vennie, ha a fenti igényre tekintettel kíván lenni.

Igy például egészen bizonyosan szükség van arra, hogy foglalkozzunk azzal, hogy mi a történelem, mi annak a tárgyköre, melyek a módszerei, mi a szerepe a társadalom életében, hiszen a mai, modern ember sem nevezheti magát általánosnak műveltség anélkül, hogy ezekről a dolgokról valamilyen többé-kevésbé pontos képe ne lenne. Hiszen — és ezt nyugodtan jelenthetjük ki —, amit az ember a humánról tud, azt elsősorban a történelem által tudja. Jelentős előrelépés volna e tekintetben, ha ezekről a kérdésekről — más tárgyakhoz hasonlóan — a tankönyvek is szólnának. Igen hasznos lenne, ha ezeket

* Jelentős segítséget nyerhetnek a kartársak a cikkben tárgyalt ismeretek tanításához a szerzőnek A történelem segédtudományai, forrásai és a történelemtudomány módszere Bp. 1963. c. főiskolai jegyzetéből.

az ismereteket jól megfogalmazott, színes bevezetés összegezné, amely alkalmas eszköz lehetne arra is, hogy felkeltsük a tanulók történelem iránti kedvét, amelyet nagyon sokan csak azért nem tanulnak szívesen, mert nem látják értelmét, és csak ügyesen szerkesztett ócskaság — kollekciónak látnak benne.

A magam részéről azt is fontosnak tartanám, hogy olyan fontos terminusok tisztázására is sort kerítsünk, mint amilyen pl. a történelem és a történet, amelynek helytelen, pontatlan használata már a szaklapokba is beopta magát, holott minden filozófiailag iskolázott történész és történelemtanár tudja, hogy a történelem az ismeret, a gondolati képmás kifejezése szolgál, míg viszont a történet a történet, az objektív valóságot fejezi ki.¹ További fontos feladat volna az egyetemes és a magyar történelmi periodizáció tisztázása is. Itt, nemcsak az időhatárok kijelölését tartanám fontosnak, hanem annak az elvnek megtanítását is, amely alapul szolgál a történelmi korok kijelöléséhez. Feltétlenül hasznos munkát végezne a középiskolai történelemtanítás, ha pl. elmélyítené, hogy az ősközösség a történelmi értelemben vett őstörténetnek, a rabszolगतartó társadalom az ókornak, a feudalizmus a középkornak, a kapitalizmus az újkornak, a szocializmus a legújabb kornak felel meg.

A társadalom részéről megnyilatkozó általános műveltség-igény szempontjából okvetlenül fontos volna fogalmak tisztázása is, mint pl. a forrás, vagy kútfő fogalma. Esetleg azon is el kellene gondolkodnunk, hogy tanítsunk arról is valamit, hogy hogyan születik a történetíró munkája nyomán a történelmi kép. Nagyon sok tévhitnek, és helytelen el-

képzelésnek vehetnénk így elejét, nem is szólna arról, hogy ezzel nagyban járulhatnánk hozzá, hogy helyreálljon a történelem iránt, sajnos, erősen megrendült bizalom.

Ugyancsak a fent említett általános műveltség-igény alapján lehetne gondolni arra is, hogy programba vegyük az olyan fogalmak megtanítását, mint gesta, krónika, legenda, oklevél, memoár, sajtó, törvény, stb., hiszen mindezek közhasználatú fogalmak. Fogalmak, amelyeket igen sokan használnak, de anélkül, hogy tisztában lennének pontos jelentésükkel. Jó lenne, ha ezekre a fogalmakra a tankönyvírók is gondolnának, és a köztörténelmi anyagban szólnának röviden róluk ott, ahol, illetve amely korban ezek jellegzetes forrástípusok.

Végül lehetne gondolni arra is, hogy beleszőjenek egyet-mást a tankönyvek anyagába a szerzők a levéltárakról és a levéltári munkáról is.

Tudjuk, fenti gondolataink bizonyos tekintetben nyitott kaput döngtetnek, hiszen középiskolában a humán tagozatú osztályok ún. forrásfeldolgozó órái már sokat valósítottak meg ezekből a feladatokból. De kérdés: nélkülözhetik-e teljességgel ezeket az ismereteket az arccal reáliák felé állított osztályok? Mi, úgy véljük, hogy — nem. A középiskolai történelemtanítás csak akkor tehet eleget maradéktalanul a szakműveltség-közvetítő feladatainak, és csak akkor felel meg igazán a társadalom részéről joggal támasztott általános műveltségi-igénynek, ha a mondott ismeretekből a tanulóifjúság egészét részelteti.

Kávássy Sándor

A KISLABDAHAJÍTÁS GYAKOROLTATÁSÁNAK JÁTEKOS MEGOLDÁSAI AZ ÁLTALÁNOS ISKOLA EGYES OSZTÁLYAIBAN

Ha elfogadjuk vezérelvként a kislabdahajítás játékos gyakoroltatására vonatkozólag azt, hogy az egyes osztályokra lebontott hajító fokozatokat minél több gyakorlással kell megszilárdítanunk és ugyanakkor a játékos foglalkoztatásról is gondoskodnunk kell, úgy a tantervi játékok csak annyiban szorulnak módosításra, hogy az ott alkalmazandó dobómozgások végrehajtását fokozottabb ellenőrzéssel hajtatjuk végre, szigorúan ügyelve a kettős célkitűzés összegyeztetésére. Ez gyakorlatban igen nehéz feladat a tanár és a tanulók részére egyaránt, mert a játékoságot jellemző felszabadultság sokszor az ösztönösség előtérbe kerülését eredményezheti, ami a gyerek magával hozott dobókészséget engedi inkább érvényesülni a még nem eléggé automatizált, de a távlati céloknak egyedül megfelelő hajító mozgás helyett. Mi legyen tehát az eljárásunk? Kössük gúzsba a gyerekeket a tanított és már gyakorolt dobó

¹ Lásd erre a szerző Történelem, történet c. cikkét, Módszertani Közlemények 1965. 3. sz. 233—235. lapjain.